УДК 377.36:78(477.83)
В19
DOI https://doi.org/10.24919/2308-4863/84-1-39

Андрій ВАСЬКО,
orcid.org/0009-0005-0401-8157
викладач кафедри інструментально-виконавської майстерності
(ударні інструменти)
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
(Київ, Україна) truntis@gmail.com

РОЛЬ ДРОГОБИЦЬКОГО МУЗИЧНОГО ФАХОВОГО КОЛЕДЖУ ІМ. В. БАРВІНСЬКОГО У СТАНОВЛЕННІ НА ТЕРЕНАХ ДРОГОБИЧЧИНИ ПРОФЕСІЙНОЇ ШКОЛИ ВИКОНАВСТВА НА УДАРНИХ ІНСТРУМЕНТАХ

Культурно-мистецький простір Дрогобича є синтезом кращих традицій хорового, вокального та інструментального виконавства. Якщо хорове мистецтво укріплювало свої позиції від кінця XIX століття і стало форпостом у музичному житті міста, то інструментальне виконавство функціонувало епізодично, було аматорським і, найчастіше, було пов'язане із діяльністю просвітницьких осередків. Серед оркестрових груп в пріоритеті були мандолінові колективи і досить рідко – духові оркестри. В окремих публікаціях минулого століття згадується участь у міських імпрезах військового оркестру. Першою спробою професійного навчання на духових інструментах стало відкриття в Дрогобичі філії Вищого музичного інституту ім. М. Лисенка. Силами викладачів та елевів було створено струнний оркестр, який виконував якісну європейську музику. Ще однією стороною становлення інструментального виконавства в Дрогобичі була оркестрова група обласного драматичного театру (згодом – Львівський академічний музично-драматичний театр імені Юрія Дрогобича). Склад музикантів якісно оновився, коли у повоєнні роки в нього влилися виконавські сили із так званого Радянського Союзу. Частина професійних музикантів внесла свою лепту у започаткування музичної освіти у навчальних закладах міста – дитяча музична школа (Дрогобицька музична школа імені Северина Сапруна) та Дрогобицьке музичне училище (сьогодні – Дрогобицький музичний фаховий коледж імені Василя Барвінського). У складі оркестрових колективів до 60-х років переважали струнно-щипкові та деякі духові інструменти. Численні аматорські та професійні оркестри стали підґрунтям для відкриття в Дрогобицькому музичному училищі оркестрового відділу, секцією якого був клас духових інструментів. Розмаїття оркестрових колективів, поява сучасного репертуару зумовили необхідність навчання на ударних інструментах. Відкривається клас ударних інструментів, який і на сьогодні є осередком формування і виховання високопрофесійних музикантів та виконавців як на теренах регіону, так і за його межами.

Тема становлення навчання та виконавства на ударних інструментах контексті соціокультурних процесів на Дрогобиччині є новаторською і не розглядалася в наукових розвідках, що робить її актуальною і викликає подальший інтерес у її вивченні.

Ключові слова: *інструментальне виконавство,просвітницькі товариства, оркестрові групи, струнно-щипкові оркестри, Дрогобицький музичний фаховий коледж, клас ударних інструментів.*

Andrii VASKO,
orcid.org/0009-0005-0401-8157
Lecturer at the Department of Instrumental Performance Mastery
(Percussion Instruments)
Kyiv Borys Grinchenko Metropolitan University
(Kyiv, Ukraine) truntis@gmail.com

THE ROLE OF THE DROHOBYCH VASYL BARVINSKYI MUSIC VOCATIONAL COLLEGE IN ESTABLISHING A PROFESSIONAL SCHOOL OF PERCUSSION PERFORMANCE IN THE DROHOBYCH REGION

The cultural and artistic landscape of Drohobych represents a synthesis of the finest traditions in choral, vocal, and instrumental performance. While choral art strengthened its position from the late 19th century and became a stronghold of the city's musical life, instrumental performance remained sporadic, largely amateur, and often associated with the activities of educational and cultural organizations. Among orchestral groups, mandolin ensembles were prioritized, while wind orchestras were rare. Historical sources from the past century occasionally mention the participation of a military orchestra in city events.

The first attempt at professional training in wind instruments in Drohobych was the establishment of a branch of the Mykola Lysenko Higher Institute of Music. Through the efforts of its faculty and students, a string orchestra was formed,

performing high-quality European music. Another significant aspect of the development of instrumental performance in Drohobych was the orchestral group of the regional drama theater, later known as the Lviv Academic Music and Drama Theater named after Yuriy Drohobych. The ensemble underwent a qualitative transformation after World War II when musicians from the Soviet Union joined its ranks. Some of these professional musicians contributed to the foundation of music education institutions in the city, such as the children's music school (now the Drohobych Severyn Saprun Music School) and the Drohobych Music College (now the Drohobych Vasyl Barvinskyi Music Vocational College).

Until the 1960s, stringed and plucked instruments, along with some wind instruments, predominated in local orchestras. The increasing number of both amateur and professional orchestras laid the groundwork for the establishment of an orchestral department at the Drohobych Music College, which included a wind instrument section. The growing diversity of orchestral ensembles and the emergence of a modern repertoire created a demand for percussion training. This led to the introduction of a percussion class, which remains a key center for the development and education of highly skilled musicians and performers both within the region and beyond.

The topic of percussion education and performance in the context of the sociocultural processes in the Drohobych region is innovative and has not been previously explored in scholarly research. This makes it a relevant subject and a promising area for further study.

Key words: *instrumental performance, educational and cultural organizations, orchestral groups, plucked string orchestras, Drohobych Vasyl Barvinskyi Music Vocational College, percussion class.*

Постановка проблеми. Серед міст Галичини Дрогобич виокремлюється сьогодні як значний соціокультурний простір не тільки Львівщини, а й держави. Найбільш відомими культурно-освітницькими осередками Дрогобиччини є Львівський обласний академічний музично-драматичний театр ім. Юрія Дрогобича, міський та районний Народні доми, музичні школи, бібліотеки, заслужений Прикарпатський ансамбль пісні і танцю «Верховина». Кожен з цих осередків має свою історію створення, вносив і вносить свою лепту у становлення та функціонування культурного пласту як міста, так регіону. Культурологічним індикатором серед навчальних музичних закладів не тільки Львівщини, а й України є Дрогобицький музичний фаховий коледж імені Василя Барвінського, який цьогоріч відзначає 80-ть років від дня заснування навчального закладу.

У перші роки навчального процесу в Дрогобицькому музичному училищі (сьогодні – музичний фаховий коледж) функціонували відділи фортепіано, хорового диригування, струнних інструментів (скрипка, віолончель, пізніше – контрабас), народних інструментів (мандоліна, домбра, гітара, баян), духових інструментів (флейта, кларнет, труба, валторна, тромбон, туба). Ці відділи і сьогодні є провідними у діяльності музичного коледжу, мають цікаву і багату історію, цілу когорту видатних випускників, відомих не тільки в Україні, але й за її межами. Органічним сегментом навчального процесу у коледжі протягом шістдесяти років є клас ударних інструментів. Проте в жодних джерелах немає детального дослідження функціонування цієї навчальної одиниці в історії Дрогобицького музичного фахового коледжу ім. В. Барвінського, не розкрита роль класу ударних інструментів у становленні професійної школи гри на ударних інструментах на теренах Дрогобиччини. Важливим моментом є виокремлення постатей викладачів, які сприяли навчанню професійних музикантів, формуванню виконавського репертуару.

Аналіз досліджень. Дрогобич як одне з найбільших міст Львівщини має велику історію формування і функціонування культурологічного простору, вивчення якого займає центральне місце у знаних науковців. Основна увага в опублікованих наукових працях звернена на дослідження хорового мистецтва та хорових колективів, які були важливим і домінуючим чинником становлення та розвитку професійної музичної культури. Найбільш ґрунтовно розвиток і функціонування в регіоні хорового мистецтва у міжвоєнний період висвітлено у науковій розвідці І. Бермес (Бермес, 2003). У своїх публікаціях науковиця згадує участь у концертних виступах інструментальних солістів поряд із вокалістами та хором «Дрогобицький Боян» (Бермес, 2008).

Змістовним джерелом про наявність інструментальних колективів в культурологічному житті Дрогобича у першій половині XX століття є кваліфікаційна наукова праця Л. Мартиніва «Етапи професіоналізації музичного життя Дрогобиччини» (Мартинів, 2019). В окремих статтях про діяльність осередків «Просвіта» на теренах Дрогобиччини згадуються оркестрові колективи – активні учасники урочистих імпрез (Сенейко, Нижанковський, 1973; Гаврилюк, 1997). Досліджуючи історію Львівського обласного академічного музично-драматичного театру ім. Ю. Дрогобича, музикознавці Р. Михаць та М. Михаць окремий розділ присвятили оркестровій групі як органічній одиниці творчого колективу (Михаць, Михаць, 2020). У монографії Я. Горака «Книга протоколів Музичного товариства імені Миколи Лисенка

(1922–1939 рр.)» вказується навчання на духових інструментах у дрогобицькій філії Вищого музичного інституту ім. М. Лисенка (Горак, 2019). Найбільш ґрунтовно історію функціонування відділу «Духові та ударні оркестрові інструменти» подано у монографії Ю. Чумака та О. Сеник «Дрогобицький музичний коледж імені Василя Барвінського: проєкція з минулого в сучасне» (Чумак, Сеник, 2023). Інформаційним джерелом про присутність у музичному виконавстві міжвоєнного періоду інструментальних концертів свідчать публікації в часописах того періоду, світлини, афіші.

Кожне із розглянутих документальних джерел розкриває роль творчих колективів, перш за все інструментальних, у становленні професійної музичної культури Дрогобиччини, у просвітницькій діяльності серед населення міста, ідентифікує форми співпраці професійних та аматорських музикантів.

Мета статті – розкрити етапи формування класу ударних інструментів в Дрогобицькому музичному фаховому коледжі імені В. Барвінського, виокремити постаті викладачів, які сприяли професійному навчанню студентів, розглянути місце і роль навчального закладу в функціонуванні професійного інструментального мистецтва в регіоні.

Виклад основного матеріалу. Домінуючу роль у культурно-освітницькому житті Дрогобиччини в першій половини ХХ ст. відігравав хоровий рух, представлений як функціонуванням професійного колективу «Дрогобицький Боян» (заснований у 1901 році), так і численними аматорськими хоровими колективами, які діяли при осередках товариства «Просвіта», співочими гуртками при ремісничих товариствах (Мартинів, 2019: 38). Поряд із хоровою діяльністю культурно-просвітницька робота включала різні форми музикування, серед яких було інструментальне виконавство. Більшість сільських громад утримували при читальнях не тільки хор, а й оркестр, який був активним учасником урочистостей, мистецьких вечорів. Щодо складу інструментів – це були мандолінові, балалаєчні (так в Галичині іменувалися популярні у міжвоєнну добу в цілій Європі «неаполітанські» оркестри, укладені зі струнно-щипкових інструментів), сальонові (камерні) оркестри (Мартинів, 2019: 38).

Однією з перших при осередку «Просвіта» була музична школа в селі Уличне (Гаврилюк, 1997: 460). При школі діяв оркестр із числа учнів, яким опікувався і диригував о. Модест Горницький. Оркестр мав цікавий і різноманітний репертуар, виступав на різних урочистостях у Дрогобицькому повіті, а також брав участь у розважальних заходах. Інструментальні колективи діяли в селах Солець, Тустановичі, Криниця, Нагуєвичі. Серед міських аматорських оркестрів можна виокремити струнно-щипковий оркестр (колектив у складі балалайок, мандолін і гітар) читальні на вулиці Болонна, оркестр філії товариства «Союз Українок», оркестр туристично-спортивного товариства «Підгір'я», в якому учасниками були учні гімназії та учительської семінарії (Мартинів, 2019: 45). Визначною подією у музичному житті Дрогобиччини стало утворення в 1937 році при гуртку «Рідної школи» в селі Колпець духового оркестру, потреба якого була дуже нагальною у святкових імпрезах. Аматори-виконавці мали забезпечення інструментами та нотним матеріалом, регулярно проводили репетиції (Мартинів, 2019: 61).

Фактом функціонування інструментальної музики в культурологічному просторі Дрогобича є згадка про військовий оркестр, який 14 травня 1916 року брав участь у відкритті пам'ятника «Лицар у збруї», присвяченого роковинам визволення міста від російської окупації 1914-го року. Військовий оркестр відкрив урочисте зібрання громади Дрогобицького повіту на чолі із старостою міста, грав під час вбивання золотих цвяхів у щит із гербом Дрогобича, дав концерт «у залі кіна "Олімпія" пополудні», а ввечері розважав учасників свята в кофейні Шенгольца (Українське слово, 1916: 2).

Визначною подією у культурно-просвітницькому житті Дрогобича було відкриття у 1923 році філії Вищого музичного інституту ім. М. Лисенка, яка стала підґрунтям формування професійної музичної освіти на теренах міста. За словами Ст. Людкевича, потреба таких філій, які численно відкривалися у Галичині, «подавати вищу освіту, виховувати і хоронити від занапащення молоді музикальні таланти, <…> надати всій науці й музикальній освіті одноцільний, раціональний напрям, що відповідав би і сучасним європейським вимогам, і питомим прикметам і потребам нашої музики в Галичині» (Людкевич, 2000: 260). Дрогобицька філія Вищого музичного інституту ім. М. Лисенка була заснована відомим у краю священиком, музикантом та хоровим диригентом о. Северином Сапруном та піаністкою Марією Дроздовською. Навчання у філії включало оволодіння музичними предметами (сольфеджіо, основи музичної теорії, гармонія, музичні форми, контрапункт) та гру на музичних інструментах (фортепіано, скрипка, духові). У 1923–24 навчальному році у школі навчалося 15 осіб на дутих (духових) інструментах (флейта і кларнет) (Горак, 2019: 146). У 1926 році при Товаристві засно-

вано оркестр, яким керував о. Северин Сапрун. В програмі виступів оркестру були твори Е. Гріга, В. А. Моцарта, Дж. Верді, Ф. Мендельсона, що свідчить про високий рівень виконавців (Горак, 2019: 598). Елеви (учні) інструментальних класів набували практики сценічного концертування, а містяни мали можливість знайомитися із європейською та українською камерною музикою.

У часописі «Більшовицька правда» згадується про виступ 13 квітня 1941 року обласного симфонічного оркестру під керуванням Леоніда Волинського, який виконав «легку симфонічну музику», а також Угорську фантазію Ф. Ліста (партія фортепіано – Юрій Созанський) (Більшовицька правда, 1941: 6).

Важливу роль у формуванні професійного інструментального виконавства в Дрогобичі відіграла оркестрова група, яка входила у склад обласного пересувного українського драматичного театру. Саме з цього колективу значна частина музикантів пізніше перейшла на роботу в музичне училище, розпочавши функціонування оркестрових секцій. Обласний пересувний український драматичний театр було засновано в Дрогобичі 19 грудня 1939 року згідно Постанови № 1545 РНК УРСР (Гнатенко, Загорулько, 2020: 4). У склад творчого колективу входила оркестрова група численністю 15 чоловік під керуванням Т. Барнича. Але, як відзначали театральні критики, оркестр був «заслабий, не повністю укомплектований» (Гнатенко, Загорулько, 2020: 6). Під час німецької окупації оркестр складався із 6 музикантів: 2 скрипки, труба, флейта, бубон, фортепіано. За словами диригента Б. П'юрка «музичний супровід ні в одній виставі не стояв на висоті свого завдання» (Михаць, Михаць, 2020: 31). На початку лютого 1943 року силами оркестру театру було виконано «Траурний марш» із опери Р. Вагнера «Сутінки богів» (Михаць, Михаць, 2020: 34). У театральному сезоні 1943–44 років склад оркестру збільшується до так званого «малого симфонічного» завдяки появі професійних музикантів (Климовський, Тимчук, 1973: 622).

Свою лепту в функціонування інструментального виконавства в роки німецької окупації внесли Станіславівський Міський Театр, який у квітні 1942 року перебував в Дрогобичі на гастролях і оркестром якого керував професор Микола Колесса, а також Джазовий оркестр під керівництвом Пауля Войтшаха, який виконував концерти для української та німецької публіки на зразок «Концерт бажань» (Михаць, Михаць, 2020: 33).

Із приходом радянської влади у серпні 1944 року в Дрогобичі відновлює роботу обласний драматичний театр, який перебував у евакуації. Обласний відділ мистецтв видав Наказ № 12 про зарахування наявного складу робітників драматичного колективу у склад обласного театру. Згідно цього наказу в театр було зараховано 42 працівники, серед яких було 7 чоловік оркестру (Михаць, Михаць, 2020: 37). У 1947–1951 роках склад оркестру поповнюється високопрофесійними музикантами, деякі з них сприяли розвитку музичної культури Дрогобича за межами театру: Й. Гадяк (багатолітній директор ДМШ № 1), Г. Фрадкін (один з перших викладачів класу труби в Дрогобицькому музичному училищі), І. Раух (керівник студентського симфонічного оркестру Дрогобицького музичного училища у 1959–1961 рр).

Заснування у вересні 1945 року Дрогобицького музичного училища стало якісним і продуктивним рівнем у вихованні професійних музикантів, і перш за все – виконавців на духових інструментах, потреба яких відчувалася як у оркестрових колективах, так і у музичних освітніх закладах.

Історія відділу «Оркестрові духові та ударні інструменти» розпочалася одночасно із історією музичного училища. В оголошенні про набір на навчання в часописі «Радянське слово» № 113 від 08.06.1945 року вказується «клас духових інструментів» (Радянське слово, 1945: 4). Вже в наступному 1946–1947 навчальному році в оголошенні інструменти називаються більш конкретно: флейта, кларнет, труба, валторна, тромбон, туба. У навчальному 1958–1959 рр. проводиться набір на гобой (Чумак, Сеник: 2023: 78).

Спочатку духові інструменти були складовою секцією оркестрового відділу, який поєднував духові та народні інструменти. У 1954 році за ініціативою викладача Миколи Бакаєва, випускника Харківської консерваторії, оркестровий відділ було розділено на народну та духову методичні комісії. Керівником духової методичної комісії стає О. Пенчілов, який очолював її до 1965 року.

Розширення складу інструментарію в Дрогобицькому музичному училищі дає можливість створення оркестрових колективів. Оркестр духових та ударних інструментів організовано 1951 року за ініціативи викладача Якова Шапіро одночасно із студентським симфонічним оркестром. Дещо пізніше було започатковано роботу естрадного оркестру під керівництвом Ізидора Рауха, який до цього часу грав в оркестровій групі театру. 1959 року І. Раух стає керівником студентського симфонічного оркестру (Чумак, Сеник, 2023: 76).

У лютому 1958 року з ініціативи голови циклової комісії М. Бакаєва засновано типовий для музичних навчальних закладів оркестр народних інструментів (домрово-балалаєчний з баянами і ударними) (Мартинів, 2019: 104).

Поява концертуючих оркестрових колективів викликала потребу у професійних виконавців гри на ударних інструментах. До цього часу партію ударних інструментів виконували обдаровані студенти духового відділу. У 1965–1966 навчальному році оголошується набір в клас ударних інструментів (Радянське слово, 1965: 4). Навчання в класі ударних інструментів очолив Олександр Ткаченко, який був учасником оркестру обласного драматичного театру (Михаць, Михаць, 2020: 47). За спогадами викладача музичного коледжу Марії Бринич, концертмейстера в класі ударних інструментів на той час, О. Ткаченко приїхав в Дрогобич із Росії, де працював в театрах Петербургу. У класі О. Ткаченка першим учнем був Тарас Петрушак. Т. Петрушак розпочав навчання в Дрогобицькому музичному училищі у 1963 році на відділах духових інструментів та хорового диригування. В 1965 році продовжив навчання у О. Ткаченка у щойно відкритому класі ударних інструментів. Закінчив училище 1967 року. 1976–1981 роки навчався у Дрогобицькому державному педагогічному інституті ім. Івана Франка на музично-педагогічному факультеті. Після смерті О. Ткаченка у 1973 році очолив процес навчання студентів у класі ударних інструментах. Пропрацював в Дрогобицькому музичному училищі до 2016 року, виховавши цілу плеяду талановитих музикантів, серед яких – Любомир Кульчицький.

Л. Кульчицький навчався в Дрогобицькому музичному училищі у 1988–1992 роках, по закінченні якого продовжив навчання у Вищому державному музичному інституті ім. М. Лисенка (1992–1997 рр., сьогодні – Львівська національна музична академія ім. М. Лисенка). У 1997–2017 роках був викладачем класу ударних інструментів в Дрогобицькому музичному училищі ім. В. Барвінського.

У 2004 році розпочав викладацьку роботу Микола Цюрик – досвідчений музикант з великим стажем, який вдало поєднує педагогічну діяльність з концертно-виконавською. М. Цюрик отримав високопрофесійну освіту у Київській спеціалізованій музичній школі ім. М. Лисенка (клас викладача В. Титаренка) та у Національній музичній академії України ім. П. Чайковського (1980–1985 рр., клас професора В. Колокольнікова). М. Цюрик є лауреатом багатьох престижних республіканських та зарубіжних конкурсів.

Успішно продовжує справу свого викладача М. Цюрика Микола Пархоменко, який навчався у Дрогобицькому музичному фаховому коледжі (2015–2019), закінчив Одеську національну музичну академію ім. А. Нежданової (2022 р. – бакалаврат, клас викладача Даніеля Фернандо Кастро (ЕС), магістратура, 2024, клас доцента Олексія Рало).

Висновки. Синтез кращих виконавських інструментальних шкіл Львова, Києва та Одеси вивели Дрогобицький музичний фаховий коледж, і зокрема клас ударних інструментів, у авангард функціонування інструментального виконавства не тільки в навчальному закладі, а й за межами Дрогобиччини.

Клас ударних інструментів в Дрогобицькому музичному фаховому коледжі ім. В. Барвінського є сьогодні невід'ємним сегментом культурно-просвітницького життя регіону. Виступи студентів як солістів, так і учасників на концертних сценах позиціонують високий рівень виконавства на різноманітних ударних інструментах, знайомлять слухачів із творами класичної та сучасної музики. Студенти та викладачі є активними учасниками духового оркестру, органічно вписуються у звучання джазового колективу, капели бандуристів, камерного оркестру, оркестру українських народних інструментів, хорових колективів. Випускники коледжу стають артистами відомих в Україні оркестрових колективів, викладачами мистецьких навчальних закладів різного рівня навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бермес І. Еволюція хорового руху на Дрогобиччині в контексті розвитку культури Галичини (від «весни народів» до 1942 р.). Вид. 2-е, доповнене, перероблене: підручник. Дрогобич : Коло, 2003. 198 с.

2. Бермес І. Окремі програми, запрошення та інші матеріали. *Хор «Боян Дрогобицький»: історія і сучасність* : навчальний посібник / Заг. ред. Б. Пица. Дрогобич : Посвіт, 2008. С. 61–64.

3. Бермес І. Становлення «Дрогобицького Бояна» (1901–1944). *Хор «Боян Дрогобицький»: історія і сучасність* : навчальний посібник / Заг. ред. Б. Пица. Дрогобич : Посвіт, 2008. С. 7–31.

4. Гаврилюк М. «Просвіта» Дрогобиччини колись і тепер. *Дрогобиччина – земля Івана Франка.* Упоряд. М. Шалата. Дрогобич : Відродження, 1997. Т. 4. С. 460–465.

5. Гнатенко М., Загорулько О. Вступне слово. Театр і час. Редактор-упорядник О. Загорулько. Дрогобич : Посвіт, 2020. С. 4–28.

6. Климовський Я., Тимчук Р. Український Підкарпатський театр. *Дрогобиччина – земля Івана Франка.* Т. І. Нью-Йорк – Париж – Сидней – Торонто, 1973. С. 618–626.

7. Книга протоколів Музичного товариства імені Миколи Лисенка (1922–1939 рр.) / упор. Яким Горак. Львів : Апріорі, 2019. 756 с.

8. Людкевич Станіслав. Дослідження, статті, рецензії, виступи. Т. 2. Упорядкування, редакція, переклади, примітки і бібліографія З. Штундер. Львів : «Дивосвіт», 2000. 816 с.

9. Мартинів Любомир. Етапи професіоналізації музичного життя Дрогобиччини. *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису*. Львів : НМА ім. М. Лисенка, 2019. 400 с. URL: http://conservatory.lviv.ua/wp-content/uploads/2019/03/martyniv-l.-avtoreferat.pdf.

10. Михаць Роман, Михаць Микола. Музична частина театру: історія і сучасність. Театр і час. Редактор-упорядник О. Загорулько. Дрогобич: Посвіт, 2020. С. 29–53.

11. Пам'ятка освободженя Дрогобиччини (Торжество «Зелїзного лицаря в Дрогобичи). Часопис *«Українське слово»,* 1916. Число 122 (293). С. 1–2.

12. Сенейко М., д-р Нижанковський З. Співацьке товариство «Дрогобицький Боян». *Дрогобиччина – земля Івана Франка.* Т. І. Нью-Йорк – Париж – Сидней – Торонто, 1973. С. 635–643.

13. Часопис «Більшовицька правда», № 48 від 16.04. 1941 року.

14. Часопис «Радянське слово», № 113 від 08.06.1945 року.

15. Часопис «Радянське слово», № 90 від 08.06.1965 року.

16. Чумак Юрій, Сеник Ольга. Дрогобицький музичний коледж імені Василя Барвінського : проєкція з минулого в сучасне: монографія. Видання друге доповнене і перероблене. Дрогобич : Посвіт, 2023, 208 с., іл.

17. Матеріали архіву ДМФК ім. В. Барвінського (особові справи викладачів, світлини, афіші).

REFERENCES

1. Bermes, Iryna. (2003). *Evoliutsiia khorovoho rukhu na Drohobyshchyni v konteksti rozvytku kultury Halychyny (vid Vesny Narodiv do 1942 roku). Vidannia 2-he, dopovnene, pereroblene: pidruchnyk*. [The Evolution of the Choral Movementin Drohobych City and County in the Context of the Development of Galician Culture (from the Spring ofNationsto 1942). 2nd edition, revised and expanded: a text book]. Drohobych : Kolo. 198 pages. [in Ukrainian].

2. Bermes, Iryna. (2008). *Okremi prohramy, zaproshennia ta inshi materialy.* [Selected Programs, Invitations, and Other Materials]. In: Khor "Boián Drohobytskyi": istoriia i suchasnist [The "Boián Drohobytskyi" Choir: History and Modernity], edited by B. Pytsa. Drohobych : Posvit. pp. 61–64. [in Ukrainian].

3. Bermes, Iryna. (2008). *Stanovlennia "Drohobytskoho Boiána" (1901–1944).* [The Formation of "Boián Drohobytskyi" (1901–1944)]. In: *Khor "Boián Drohobytskyi": istoriia i suchasnist* [The "Boián Drohobytskyi" Choir: History and Modernity], edited by B. Pytsa. Drohobych : Posvit. pp. 7–31. [in Ukrainian].

4. Havryliuk, Mykola. (1997). *"Prosvita" Drohobyshchyny kolys i teper.* ["Prosvita" of Drohobych: Past and Present]. In: Drohobychchyna – zemlia Ivana Franka [Drohobych Region – The Land of Ivan Franko], edited by M. Shalata. Drohobych: Vidrodzhennia. Vol. 4, pp. 460 – 465. [in Ukrainian].

5. Hnatenko, Mykola ; Zahorulko, Oleksandr. (2020). *Vstupne slovo.* [Foreword]. *In: Teatr i chas* [Theater and Time], edited by O. Zahorulko. Drohobych : Posvit. pp. 4–28. [in Ukrainian].

6. Klymovskyi, Yakiv; Tymchuk, Roman. (1973). *Ukrainskyi Pidkarpatskyi teatr.* [The Ukrainian Subcarpathian Theater]. In: *Drohobychchyna – zemlia Ivana Franka* [Drohobych Region – The Landof Ivan Franko]. Vol. 1. New York – Paris – Sydney – Toronto. pp. 618–626. [in Ukrainian].

7. Knyha protokoliv Muzychnoho tovarystva imeni Mykoly Lysenka (1922–1939 rr.), compiled by Yakym Horak. [The Protocol Book of the Mykola Lysenko Music Society (1922–1939)]. (2019). Lviv : A Priori. 756 pages. [in Ukrainian].

8. Liudkevych, Stanislav. (2000). *Doslidzhennia, stati, retcenzii, vystupy.* [Research, Articles, Reviews, Speeches]. Vol. 2, edited, translated, andannotated by Z. Shtunder. Lviv : Dyvosvit. 816 pages. [in Ukrainian].

9. Martyniv, Liubomyr. (2019) *Etapy profesionalizatsii muzychnoho zhyttia Drohobychchyny. Kwalifikatsiina naukova pratsia na pravakh rukopysu.* [Stages of professionalisation of the musical life in Drohobych City and County. A research project covered by a manuscript copyright]. Lviv: Mykola Lysenko National Musical Academy. 400 pages. URL: http://conservatory.lviv.ua/wp-content/uploads/2019/03/martyniv-l.-avtoreferat.pdf. [in Ukrainian].

10. Mykhats, Roman; Mykhats, Mykola. (2020). *Muzychna chastyna teatru: istoriia i suchasnist.* [The Musical Component of the Theater: History and Modernity]. In: *Teatr i chas* [Theater and Time], edited by O. Zahorulko. Drohobych : Posvit. pp. 29–53. [in Ukrainian].

11. Pamiatka osvobodzhennia Drohobyshchyny (Torzheztvo "Zaliznoho lytsaria" v Drohobychi). (1916). [The Commemoration of the Liberation of Drohobych Region (Celebration of the "Iron Knight" in Drohobych)]. *Ukrainske Slovo* [Ukrainian Word] news paper. No. 122 (293), pp. 1–2. [in Ukrainian].

12. Seneiko, M.; Nyzhankovskyi, Z. (1973). Spivatske tovarystvo "Drohobytskyi Boián". [The "Drohobytskyi Boián" Singing Society]. In: *Drohobychchyna – zemlia Ivana Franka* [Drohobych Region – The Land of Ivan Franko]. Vol. 1. New York – Paris – Sydney – Toronto. pp. 635–643. [in Ukrainian].

13. Chasopys "Bilshovytska Pravda", No. 48, April 16, 1941. [Newspaper "Bolshevik Truth"]. [in Ukrainian].

14. Chasopys "Radianśke Slovo", No. 113, June 8, 1945. [Newspaper "Soviet Word"]. [in Ukrainian].

15. Chasopys "Radianśke Slovo", No. 90, June 8, 1965. [Newspaper "Soviet Word"]. [in Ukrainian].

16. Chumak, Yurii; Senyk, Olha. (2023) *Drohobytskyi Muzychnyi Kolledzh imeni Vasylia Barvinskoho: proektsiia z mynuloho v suchasne: monografiia. Vydannia druhe dopownene i pereroblene.* [Drohobych Vasyl Barvinskyi Musical College: a walk down the memory lane, from the past into the present: a monograph. Second edition, revised and expanded]. Drohobych : Posvit. 208 pages with illustrations. [in Ukrainian].

17. Materials from the archive of the Vasyl Barvinskyi Music Vocational College (Drohobych) (personal files of teachers, photographs, posters). [in Ukrainian].